

ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓

๑. พุทธมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพวาจริยาติ วุจฺจเร

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกาติ ฯ

ตตฺถ อาหุเนยฺยาติ อาเนตฺวา หุณฺตีพฺพํ ทูรโตปิ อาหริตฺวา ผลวิเสสํ
อากงฺขนฺเตน คุณฺนเตสฺส ทาทพฺพนฺติ อาหุณฺ อนนฺปานาติ ตํ อุปการกฺเขตฺตตฺตาย
อรหฺนฺตํ อาหุเนยฺยา ฯ อิทาหิ เตสํ พุทธมาติภาเว การณํ ทสฺเสตฺถํ ตํ กิสุส
เหตุตฺถิอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ตํ กิสุส เหตุตฺถิ ตํ มาตาปิตฺนํ พุทธมาติอิริยวณฺณํ เกน
การณเณ ฯ พหุการาติ พหุปรการา ฯ การสทฺโท เหตุถ อุปรสทฺเทเน วินาปิ อุปการตฺถํ
วหฺติ ฯ เตสํ พหุการตฺถํ นานาการโต ทสฺเสตฺถํ อาปาทกาตฺยาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ
อาปาทกาติ ชีวิตฺสฺส อาปาทกา ปาลกา ฯ ปุตฺตานญฺหิ ชีวิตํ เตหิ อาปาทิตํ ปาลิตํ
สมฺมิตํ อนุปรปพฺนเรน ปวตฺติตํ ฯ

ทูกงฺคตฺตรวณฺณนายนฺตุ อาปาทกาติ วฑฺฒกา อนุปาลกา ฯ ปุตฺตา หิ มาตา-
ปิตฺุหิ วฑฺฒิตา เจว อนุปาลิตา จาติ วุตฺตํ ฯ

โปสกาติ หตฺถปาเท วฑฺฒเตตฺวา หทยโลหิตํ ปาเยตฺวา โปเสตาโร ฯ ปุตฺตา
หิ เตหิ ปุญฺจา ภตา อนนฺปานาทีหิ ปฏฺิซคฺคิตา ฯ

ทูกงฺคตฺตรฎฺฎีกาย หทยโลหิตนฺติ ชีรํ ฯ โลหิตญฺหิ ชีรภาเวเน ปริณามํ คจฺจตฺตีติ
วุตฺตํ ฯ

ทสฺเสตาโรติ สเจ หิ มาตาปิตโร ชาตทิวเสเยว ปุตฺเต ปาเทสฺส คเหตุวา
อธฺมเย วา นทียํ วา ปปาเต วา ชิเปยฺยํ น เต อิธ โลเก อธิจฺจามมณฺณํ ปสฺเสยฺยํ
เอวํ อกตฺวา โปสิตตฺตา เนสํ ตมารมมณทสฺสนํ มาตาปิตโร นิสฺสาย ชาตนฺติ เต
อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตาโร นาม ฯ

ปชาย อนุกรมปกาติ อตฺตโน ปุตฺตานํ อนุคฺคหกา ฯ เต หิ ปเรสํ ปาณํ
 จินฺหิตฺวาปิ อตฺตโน สฺนฺตํ ยงฺกิญฺจิ จชิตฺวา อตฺตโน ปชํ ปฏฺยชฺคฺคฺนฺติ โคปยฺนฺติ ฯ
 เตเนตํ วุตฺตํ ฯ อยฺยจ คาลา โสณฺนนุทฺชาตเกปิ อาคตา ฯ (มฺยฺกฺลตฺถทีปนียา ปจฺโม
 ภาโค/ข้อ ๒๙๕ - ๒๙๖)

๒. ยสฺมา เปตา อิตฺถิ กิณฺจ ลจฺจมาติ อาสาภิกฺขตา ฌาตীনํ ฆรํ อาคฺนฺตฺวาปิ
 อิหํ นาม โน เทธาติ ยาจิตุํ น สกฺโกณฺติ ตสฺมา เตสํ อิมานิ อนุสฺสรณวตฺถุณี
 อนุสฺสรนฺโต กุลปฺตฺโต ทกฺขิณํ ทชฺชาติ ทสฺเสนฺโต ทสมํ คากฺมาห

อหาลิ เม อกาลิ เม ฌาติ มิตฺตา สขา จ เม

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมฺนุสฺสรนฺติ ฯ

ตตฺถ ทกฺขิณํ ทชฺชาติ อิหํ นาม เม ฌนํ วา ฌณฺณํ วา อหาลิํติ จ อิหํ
 นาม เม กิจฺจํ อกาลิํติ จ อมฺมํ เม มาติโต วา ปิตฺโต วา สหฺพทฺชตฺตา ฌาติํติ จ
 ลีเนหฺวเสน ตาณสมตฺถตฺตาย มิตฺตา อิติ จ อสุโก เม สหฺปสุกฺกิโก สขาติ จ เอวํ
 สหฺพํ ปุพฺเพ กตํ อนุสฺสรํ อนุสฺสรนฺโต กุลปฺตฺโต เปตานํ ทานํ ทเพยฺย นียยา-
 เทยฺยาติ อตฺถิ ฯ ทกฺขิณํ ทชฺชาติ วา ปาโห ฯ ตตฺถ ททิตพฺพาติ ทชฺชา ฯ
 กา สา ฯ เปตานํ ทกฺขิณํ ฯ เกณ ฯ อหาลิ เมตฺถิอาทินา นเยน ปุพฺเพ กตํ อนุสฺสรํ
 อนุสฺสรตาติ อตฺถิ ฯ กรณตฺถเ หิ อิหํ ปจฺจตฺตวจฺจนฺติ ฯ (มฺยฺกฺลตฺถทีปนียา ปจฺโม
 ภาโค/ข้อ ๓๔๗)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงฝึก กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

๑. พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสคำไวยากรณ์นี้ พระสุคตผู้พระศาสนดา ครั้นตรัสคำไวยากรณ์นี้แล้ว ภายหลังได้ตรัสคำนิคมนี้ขึ้นอีกต่อไปว่า

บิดามารดา ผู้อนุเคราะห์ประชา (บุตร) บัณฑิตทั้งหลาย
เรียกว่า พรหม, บุรพาจารย์, และอาหุไนยบุคคลของบุตร
บุตรทั้งหลาย ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น ในบทว่า อาหุเนยฺยา นี้ พึงทราบวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้
วัตถุใด อันบุคคลพึงนำมาบูชา คือ อันบุคคลเมื่อหวังผลวิเศษ พึงนำมาแม้แต่ที่ไกล
ให้ในท่านผู้มีคุณทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า อาหุเน (วัตถุอันบุคคลพึงนำมา
บูชา) คือข้าวและน้ำเป็นต้น บิดามารดาเหล่าใด ย่อมควรซึ่งวัตถุอันบุคคลพึงนำมา
บูชานั้น เพราะท่านเป็นเขตแห่งอุปการคุณ เพราะเหตุนั้น บิดามารดาเหล่านั้น ชื่อว่า
อาหุไนย (ผู้ควรซึ่งวัตถุอันบุคคลนำมาบูชา) ฯ บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า หวังจะทรง
แสดงเหตุในความเป็นพรหมเป็นต้น จึงตรัสว่า ตํ กิสุส เหตุ
เป็นต้น ฯ บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า ตํ กิสุส เหตุ ความว่า ชื่อนั้น คือ คำที่เรียกบิดา
มารดาว่าพรหมเป็นต้น (ย่อมมี) เพราะเหตุไร ฯ บทว่า พหุการา แปลว่า ผู้มีอุปการะมาก ฯ
ก็ การ คัพฺพ ในบทว่า พหุการา นี้ แม้เว้น อุป คัพฺพ ก็มีความหมายว่า อุปการะได้ ฯ
พระผู้มีพระภาคเจ้า หวังจะทรงแสดงว่าบิดามารดาเหล่านั้นเป็นผู้มีอุปการะมาก โดย
อาการต่าง ๆ จึงตรัสว่า อาปาทกา เป็นต้น ฯ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อาปาทกา
ความว่า ผู้ยังชีวิตให้ถึงความเจริญ คือ ผู้เลี้ยงดูชีวิต ฯ ชีวิตของบุตรทั้งหลาย อันบิดา
มารดาเหล่านั้น ให้ถึงความเจริญ คือ เลี้ยงดู ได้แก่ สืบต่อให้เป็นไปโดยต่อเนื่องกัน ฯ

ส่วนในอรรถกถาทุกนิบาตอังคุตตรนิกาย พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า บทว่า อาปาทกา คือ ผู้ให้เจริญ คือ เฝ้าเลี้ยงดูฯ จริงอยู่ บุตรทั้งหลาย อันบิดามารดา ทั้งให้เจริญ ทั้งคอยเลี้ยงดูฯ

บทว่า โปสกา ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูให้มือและเท้าเจริญ ให้ดื่มโลหิตในหทัยฯ จริงอยู่ บุตรทั้งหลาย อันบิดามารดาเหล่านั้นบำรุง เลี้ยงดู ประคับประคอง ด้วยข้าวและน้ำ เป็นต้นฯ

ในฎีกาทุกนิบาตอังคุตตรนิกายว่า พระฎีกาจารย์กล่าวว่า บทว่า หทยโลหิต ได้แก่ น้านมฯ จริงอยู่ โลหิต ย่อมถึงความแปรเป็นน้านมฯ

บทว่า ทสฺเสตาโร ความว่า ก็ถ้า ในวันที่บุตรเกิดนั้นแล บิดามารดา พึงจับทำบุตรแล้วโยนไปในป่า ในแม่น้ำ หรือในเหว บุตรเหล่านั้น ก็ไม่พึงได้เห็นอิฏฐารมณ์ในโลกนี้ เพราะท่านไม่ได้ทำอย่างนั้นเลี้ยงดูมา การเห็นอารมณ์นั้นแห่งบุตรเหล่านั้นเกิดขึ้นได้ เพราะอาศัยมารดาบิดา เพราะเหตุนั้น บิดามารดาเหล่านั้น จึงชื่อว่าผู้แสดงโลกนี้ฯ

บาทพระคาถาว่า ปชาย อนุกมฺปกา ได้แก่ ผู้อนุเคราะห์บุตรของตนฯ จริงอยู่ บิดามารดาเหล่านั้น ย่อมตัดชีวิตของสัตว์เหล่าอื่นบ้าง สละสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งของตนบ้าง ประคับประคองค้ำคองประชา (บุตร) ของตนไว้ฯ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ปชาย อนุกมฺปกา นี้ไว้ฯ ก็คาถานี้ มาในโสณนันทชาดกก็มีฯ

๒. เพราะชนผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลาย ถูกความหวังครอบงำว่า พวกเราจักได้อะไร ๆ จากเรือนนี้บ้าง แม้มายังเรือนของพวกญาติ ก็ไม่สามารถจะขอว่า ขอท่านทั้งหลาย จงให้ของชื่อนี้ แก่ข้าพเจ้าเถิด ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงว่า กุลบุตร ผู้ระลึกถึงเรื่องอันเป็นเหตุแห่งการระลึกถึงเหล่านี้ พึงให้ทักษิณาแก่ชนผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น จึงตรัสคาถาที่ ๑๐ ว่า

กุลบุตร ผู้ระลึกถึงอุปการคุณที่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ทำไว้แล้วในกาลก่อนว่า ผู้นั้นได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นั้น ได้ช่วยทำสิ่งนี้แก่เรา ผู้นั้น เป็นญาติของเรา ผู้นั้น เป็นมิตรของเรา และผู้นั้น เป็นสหายของเรา พึงให้ทำทักษิณาแก่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลายฯ

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า ทกฺขิณํ ทชฺชา ความว่า กุลบุตรผู้ระลึกถึง คือหวนระลึกถึงอุปการคุณที่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วทำแล้วในกาลก่อน ทั้งหมดอย่างนี้ว่า ผู้โน้น ได้ให้ทรัพย์ หรือข้าวเปลือกชื้อนี้แก่เรา ว่า ผู้โน้น ได้ช่วยทำกิจชื้อนี้แก่เรา ว่า ผู้โน้น ชื้อว่าเป็นญาติของเรา เพราะเป็นผู้เกี่ยวเนื่องกันข้างฝ่ายมารดาหรือฝ่ายบิดา ว่า ผู้โน้น ชื้อว่าเป็นมิตรของเรา เพราะเป็นผู้สามารถช่วยป้องกัน (ภัยต่างๆ) ได้ ด้วยอำนาจ ความรัก และว่า ผู้โน้น เป็นสหายเล่นสนุกสนานร่วมกันมาของเรา ฟังให้ คือ ฟังมอบให้ท่าน แก่ชนผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลาย ฯ อีกอย่างหนึ่ง พระบาลีว่า ทกฺขิณํ ทชฺชา ดังนี้ ก็มี ฯ ในบทว่า ทชฺชา นี้ บัณฑิตพึงทราวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ สมบัติใด อันเขาฟังให้ เหตุนั้น สมบัตินั้น ชื้อว่า ทชฺชา (สมบัติอันเขาฟังให้) ฯ ถามว่า สมบัติอันเขาฟังให้นั้น คืออะไร ฯ ตอบว่า คือ ทกฺขิณํเพื่อชนผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลาย ฯ ถามว่า ใครฟังให้ทกฺขิณํ ฯ ตอบว่า อันกุลบุตร ผู้ระลึกถึง อธิบายว่า ผู้หวนระลึกถึงอุปการคุณที่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วทำไว้ในกาลก่อน โดยนัยว่า ผู้นั้น ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ดังนี้ เป็นต้น ฟังให้ ฯ ก็คำว่า อนุสฺสํ นี้ เป็นปฐมวิมุตติ ลงในอรรถแห่งตติยาวิมุตติแล ฯ

พระศรีปริยัติบดี หาสมฺโม วัดสามพระยา...แปล.

สนามหลวงแผนกบาลี...ตรวจแก้.